

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 25 maja 2016 r.

Pozycja 394

POSTANOWIENIE

z dnia 9 marca 2016 r.

Sygn. akt Ts 176/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Wróbel,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej B.P. w sprawie zgodności:

art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2014 r. poz. 121, ze zm.) z art. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 2 w zw. z art. 64 ust. 1, art. 87 ust. 1 oraz art. 178 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszone postępowanie,
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 4 maja 2015 r. (data nadania) B.P. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U.2014.121, ze zm.; dalej: kc) z art. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 2 w zw. z art. 64 ust. 1, art. 87 ust. 1 oraz art. 178 ust. 1 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Brat skarżącego zmarł 30 stycznia 2010 r. W grudniu 2012 r. skarżący wystąpił do Sądu Rejonowego w G. z wnioskiem o „zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po (...) [swoim bracie]”. Postanowieniem z grudnia 2013 r. sąd ten oddalił wniosek skarżącego. Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z listopada 2014 r. oddalił apelację skarżącego od postanowienia sądu pierwszej instancji. Skarżący złożył do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną na postanowienie z listopada 2014 r.

W związku z zainicjowaniem przez skarżącego postępowania przed Sądem Najwyższym Trybunał zawiesił postępowanie skargowe w postanowieniu z 30 lipca 2015 r. Postanowieniem z grudnia 2015 r. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, wobec czego skarżący wystąpił do Trybunału z wnioskiem o podjęcie zawieszonego postępowania w przedmiocie skargi konstytucyjnej.

Zdaniem skarżącego art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 kc „rozumiane w ten sposób, że błąd istotny powinien być prawnie doniosły, czyli że osoba powołująca się na błąd co do treści spadku winna była dochować należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu

majątku spadkowego, (...) naruszają (...) zasadę równości prawa poprzez niedopuszczalne różnicowanie sytuacji spadkobierców powołujących się na błąd oraz innych osób korzystających z tego uprawnienia co do wykazania należytej staranności w badaniu sytuacji tzw. wybaczalności błędu (art. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 87 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji). Dodatkowo (...) naruszają prawo do dziedziczenia skarżącego rozumiane również jako prawo do odrzucenia spadku (art. 2 w zw. z art. 64 ust. 1 Konstytucji)”. Jak bowiem skarżący podkreśla, „norma (...) dekodowana przez Sąd Najwyższy [z art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 kc] powoduje, że spadkobiercy (najczęściej ustawowi) nie mogą w pełni realizować prawa do odrzucenia spadku, wynikającego z konstytucyjnego prawa do dziedziczenia”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w postępowaniu przed Trybunałem na etapie wstępnego rozpoznania skargi konstytucyjnej stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK z 1997 r.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia warunki formalne określone w art. 46-48 ustawy o TK z 1997 r. i czy zarzuty w niej sformułowane nie są oczywiście bezzasadne (art. 36 ust. 3 w zw. z art. 49 ustawy o TK z 1997 r.).

Skarżący twierdzi, że art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 kc „rozumiane w ten sposób, że błąd istotny powinien być prawnie doniosły, czyli że osoba powołująca się na błąd co do treści spadku winna dochować należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego” naruszają „zarówno zasadę równości prawa poprzez niedopuszczalne różnicowanie sytuacji spadkobierców powołujących się na błąd oraz innych osób korzystających z tego uprawnienia co do wykazania należytej staranności w badaniu sytuacji tzw. wybaczalności błędu (art. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 87 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji)”. Ponadto, zdaniem skarżącego, zakwestionowane przepisy „naruszają [przysługujące mu] prawo do dziedziczenia (...) rozumiane również jako prawo do odrzucenia spadku (art. 2 w zw. z art. 64 ust. 1 Konstytucji)”. Jak podkreśla skarżący, norma wynikająca z art. 84 w zw. z art. 1019 § 1 i 2 kc”, a dekodowana przez Sąd Najwyższy, „powoduje, że spadkobiercy (najczęściej ustawowi), nie mogą w pełni realizować prawa do odrzucenia spadku, wynikającego z konstytucyjnego prawa do dziedziczenia”.

Trybunał przypomina, że w świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone. Dlatego też zgodnie z art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z 1997 r. powinna ona zawierać wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Jeśli nawet skarga spełnia tę przesłankę, ale argumenty mające wykazać naruszenie konstytucyjnych praw skarżącego są oczywiście bezzasadne, należy odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Trybunał podkreśla, że ani art. 32 ust. 1 Konstytucji, statuujący zasadę równości, ani powiązane z nim art. 2, art. 87 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji co do zasady nie mogą być – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału – samodzielnymi wzorcami kontroli w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej. Przepisy te nie wyrażają bowiem żadnego konkretnego prawa podmiotowego w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji i mogą być wzorcami kontroli jedynie w powiązaniu z innymi wolnościami i prawami określonymi w Konstytucji (zob. w szczególności wydane w pełnym składzie postanowienia TK z 23 stycznia 2002 r., Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 60 oraz 24 października 2001 r., SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225).

Ponadto Trybunał przypomina, że prawo do równego traktowania, określone w art. 32 Konstytucji, ma charakter prawa „drugiego stopnia” („metaprawa”), tzn. przysługuje ono w związku z konkretnymi normami prawnymi lub innymi działaniami organów władzy publicznej, a nie w oderwaniu od nich – „samoistnie”. Jeżeli te normy lub działania nie mają odniesienia do konkretnych konstytucyjnych wolności lub praw, prawo do równego traktowania nie ma w pełni charakteru prawa konstytucyjnego, a to sprawia, że nie może ono być chronione za pomocą skargi konstytucyjnej (zob. przywołany wyżej wyrok TK z 24 października 2001 r., SK 10/01).

Trybunał stwierdza, że skarga nie zawiera wskazania konstytucyjnej wolności lub prawa, które byłyby naruszone ze względu na nierówne traktowanie osób charakteryzujących się daną cechą istotną (relewantną). Tym samym skarga nie czyni zadość wymaganiu wynikającemu z art. 79 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z 1997 r., co wyklucza nadanie jej dalszego biegu.

Odnosząc się zaś do zarzutu „naruszenia prawa skarżącego do dziedziczenia rozumianego jako prawo również do odrzucenia spadku” (art. 2 w zw. z art. 64 ust. 1 Konstytucji), Trybunał uznaje, że nie został on należycie uzasadniony.

Wymaga wpierw wyjaśnienia, że w świetle art. 1015 § 1 kc oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Zgodnie z art. 1015 § 2 kc w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.539; dalej: ustawa nowelizacyjna), tj. przed 18 października 2015 r., brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie był jednoznaczny z prostym przyjęciem spadku. Jednakże gdy spadkobiercą była osoba niemająca pełnej zdolności do czynności prawnych albo osoba, co do której istniała podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia, albo osoba prawna, brak oświadczenia spadkobiercy w terminie był jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Trzeba dodać, że art. 1015 § 2 kc w brzmieniu obowiązującym po 17 października 2015 r. stanowi, iż brak oświadczenia spadkobiercy w terminie określonym w art. 1015 § 1 kc jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Przepis ten – na podstawie art. 6 ustawy nowelizacyjnej – znajduje zastosowanie do spadków otwartych po 17 października 2015 r. Ustawodawca dostrzegł zatem problemy związane z dziedziczeniem spadków przeciążonych długami i jako regułę ustanowił przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza, czyli z ograniczeniem odpowiedzialności za długi, zamiast przyjęcia spadku wprost, tj. bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (zob. szerzej choćby B. Kordasiewicz, *System Prawa Prywatnego, Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, t. 10, Warszawa 2015, s. 534-537). Z uwagi jednak na to, że spadek po bracie skarżącego otworzył się 30 stycznia 2010 r., zmiana brzmienia art. 1015 § 2 kc nie dotyczy jego sytuacji prawnej, w szczególności nie uchyla zarzucanego przez niego naruszenia prawa do dziedziczenia (w tym prawa do odrzucenia spadku).

Trybunał ponownie podkreśla, że u podstaw ochrony skargowej leży konkretna sprawa skarżącego, tj. ostateczne orzeczenie sądu lub organu administracji publicznej wydane na podstawie przepisu będącego źródłem naruszonych konstytucyjnych praw podmiotowych. Skarżący nie przedstawił argumentów za uznaniem, że przewidziany w art. 1015 § 1 kc termin na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku jest zbyt krótki. Bezpodstawne jest więc twierdzenie skarżącego, zgodnie z którym art. 1019 § 1 i 2 w zw. z art. 84 kc prowadzi do „niejako przymusowego przyjęcia spadku, pomimo braku takiej intencji po stronie spadkobiercy”. Jak wyraźnie wynika ze stanu faktycznego przytoczonego przez skarżącego, a ustalonego w orzeczeniach dołączonych do skargi, skarżący miał czas i sposobność, aby dostatecznie wyrazić swoją wolę co do przyjęcia lub odrzucenia spadku po bracie. Zaskarżone przepisy nie stały temu na przeszkodzie, ponieważ dotyczą innej kwestii – tj. uchYLENIA SIĘ od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku.

Trybunał powtarza, że przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły o konstytucyjnych wolnościach lub prawach skarżącego. Aby udzielić ochrony skargowej, należy więc ustalić, czy źródłem naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego jest rzeczywiście przepis będący przedmiotem skargi.

W ocenie Trybunału skarżący nie wykazał, że przysługujące mu prawo do dziedziczenia zostało naruszone przez art. 1019 § 1 i 2 w zw. z art. 84 kc, dlatego zarzut naruszenia prawa do dziedziczenia należało uznać za oczywiście bezzasadny (art. 49 w zw. z art. 36 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r.).

Z tych przyczyn Trybunał Konstytucyjny postanowił jak na wstępie.